

1848—49. TÖRTÉNELMI LAPOK.

Egyúttal a Kolozsávrt létesített 1848—49. orsz. ereklye-múzeum, Abony városi, alsófejérmegyei, bácsmegyei, Baja városi, szolnokdobokamégyei, brassói, budapesti, csongrádmegyei, fehérmegyei, gömörmegyei, hontmegyei, kolozsvári, marosvásárhelyi, szabolcsmegyei, szentesi, tolnamegyei, tordai, torontálmegyei, török-becsei, vasmegyei honvéd-egyletnek, valamint a kolozsvári márcz. 15. állandó bizottság, a Kossuth-bizottság és Vasvári-kör hivatalos közlönye.

SZERKESZTŐ-BIZOTTSÁG:

Szigethy Miklós ezredes, Végh Bertalan ezredes-alelnökök Esterházy Miguel gr., Finály Henrik dr., Gámán Zsigmond, Gyarmathy Miklós, Huszár Sándor br. Kóváry László, Martin Lajos dr. Sárkány Ferencz, Szabó Sámuel és Szász Gerő.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

KUSZKÓ ISTVÁN,

az ereklye múzeum öre.

RENDES MUNKATÁRSAK:

Alsó-Kubinból: Bulla György. **B.-Hunyadról:** Gyarmathy Zsigmond, Gyarmathy Zsigmondné. **Beszterczéről:** Csernátóni Gyula dr. **Brassóból:** Baráczy Sándor, Koós Ferencz. **Budapestről:** Benedek Elek, Bethlen Miklós gr. id. Degré Alajos, Hegedüs István dr., Helfy Ignác, Hentaller Lajos, Horváth Boldizsár, Jakab Elek, Jókai Mór, Károlyi Gábor gr., Kreith Béla gr. Pulszky Ferencz, Reiner Zsigmond dr., Szinnyey József id., Tisza László, Tokaji László, Torma Károly, Csikszeredából: Benedek István. **Deésről:** Kádár József. **Hidvégről:** Nagy Sándor. **K.-Vásárhelyről:** Balogh Vendel dr. **Kolozsvárról:** Bartha Miklós. **Benel Ferencz, Deáky Albert, Ferenczy Zoltán dr., Gyalui Farkas dr., Hegyesi Vilmos., Hory Béla, Jékey Aladár, Kovács János, Kuskó Istvánné, Lővei Klára, Magyary Mihály, Márki Sándor dr., Mayer János, Sebesi Samu, Szádeczky Lajos dr., Veress Endre, K. Weress Sándor, Lugosról:** Dengi János dr., **M.-Bogátról:** Tokaji Etelka. **M.-Vásárhelyről:** Imreh Sándor. **Nagybányáról:** Törökfalvi Pap Zsigmond. **N.-Sajórol:** Sebestyén József. **Nagyváradról:** Hegyesi Márton., **Nyiregyházáról:** Krúdy Gyula. **Sátoralja-Ujhelyről:** Matólay Etele. **Sepsi-Szent-Görgyrol:** Várkonyi Endre. **Székely-Udvarhelyről:** UgronGábor, Vajda Emil dr. **Székesfehérvárról:** Éder József dr., **Alsó-Szovát:** Dézsi Mihály. **Tordáról:** Borbély György, **Ferenczy Ferencz. Vizaknáról:** Szentkatolnai Bakk Endre. **Rajzoló munkatárs:** Nagy Gyula tanár. **Fényképező munkatársak:** Dunky Ferencz, Dunky Kálmán.

Szerkesztőség és kiadóhivatal, hová a lapot illető minden küldemény intézendő: Kolozsvárt, Széohenyi-tér 27. sz. Orsz. Tört. Ereklye-Múzeum helyiségében.

A m. posta-takarékpénztár clearing és cheque forgalmában a kiadó-hivatal száma **3213.**

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.

Ára negyedévre 1 frt. — Külföldre 1 frt 25 kr.

A lap az első számtól megrendelhető. — Díszes borítékba kötve az I. évfolyam ára 5 frt.

TARTALOM:

Oldal

Honvédmenedékház Kolozsváron és a honvédek ellátásának ügye. 193—194
A szent korona. Róday Jácinttól. 194—195

Tárca:

A „Sánta huszár” naplója. (14. közlemény). 195—197
Komárom hőse. Dr. Vajda Emiltől. 198
Várkonyi Endre. † 198

Halálozások:

Id. Kassay Imre. — Helle Ferencz. — Heinze László. — Jáku Lajos. — Schmidt Károly. — Syastics Imre. — Zmeskál Mihály. 198—199

Különfélék:

Halottak napja az 1848—49-ben küzdött és elhunyt katonákról. — Szolnok-Doboka megyei honvédek gyűlése Deesen. — A főváros és a Kossuth-kultusz. — Kossuth fogtsága. — Komáromi fegyver letétel. — A gr. Batthyány vértanu huszárja. — Báró Riedesel és Sebő alezredes párbaja képe. — Magyar ember regénye. 199—200

BORITÉK TARTALMA:

Lapunk közelebbi száma kettős tartalommal fog megjelenni. — Bem ismeretlen arcképe. — T. Olvasóink. — Kossuth Lajos emléksobrára. — Bekötési táblák. — Kiadásra váró közlemények.

Lapunk közelebbi száma kettős tartalommal fog megjelenni, hogy a kiadásra váró kéziratok egy része közre adható legyen. Két csoportban tizenegy honvédnek az arcképét fogja a lap közölni, szimbolikus csoportosítással. — Első cikke egy égető társadalmi kérdést fog napi rendre hozni, a melynek orvoslása a daliás idők katonái közül a szívben, lélekben, értelemben egyaránt mint a férfiak társaságának cselekvési körébe tartozik. — Szükségesnek tartjuk olvasóink figyelmét előzetesen felhívni ezekre.

Bem ismeretlen arcképe. „Az 1848—49-iki magyar szabadságharcz története című nagy munkának most megjelent 23-ik füzeté *Bem apónak* egy rendkívül érdekes arcképét közli, mely egészen elüt azoktól melyek közkézen forognak. Itt Bem jellegzetes arczát rövidre nyírott tuskés körszakál veszi körül, s ez az arczkép a kolozsvári orsz. ereklye múzeumnak is meg van.

T. olvasóink és kivált honvédbajtársaink figyelmét állandóan felhívjuk a lapunk boritékán olvasható közléseink- és kérelmeinkre. A szerkesztőség hálás köszönettel fogad minden adatot és felvilágosítást, mely kutatásaiban elősegíti és e tekintetben sokat remél a hazafiás üggyársak lelkes buzgóságától!

Kossuth Lajos emléksobrára. Adjon mindenki annyit, a mennyit jó szívvél adhat. A pénzt az érkezés napján takarékpénztárba helyezzük, hogy kamatokban is növekedjék a tőke. Az adományokat a „Történelmi Lapok” hasábjain nyugtázzuk. Itt legkönnyebben megtalálja az utókor, kik voltak azok, kik filléreikkel hozzájárultak a nemzet legnagyobb fiának emléksoborra létesítéséhez.

Spaller Károly Kolozsvárt Kültörda-utca 10 sz. gyűjtőlvén adakoztak: Spaller Károly 1 frt. Kovács Róza 50 kr. Veress Lajos 50 kr. Szabó Ignác 30 kr. Spaller Róza 50 kr. Spaller József 50 kr. Hanus Albert 30 kr. ifj. Spaller Károly 20 kr. Spaller János 20 kr. Knapieszky Kázmér 20 kr. Összesen 4 frt. 20 kr.

Spaller Károly fennebbi gyűjtése 4 frt 20 kr.

Ehhez a 21. számunkban kimutatott összeg 357 frt 97 kr.

Összesen 362 frt 17 kr.

A háromszázhatvankét rtt 17 kr. ideiglenesen el van helyezve a kolozsvári kereskedelmi bankban a 2082. sz. könyvecskében.

Bekötési táblák az 1848—49. Történelmi Lapok 1892. és 1893. és 1894. évi folyamának bekötésére decz. elejétől kezdve, darabonkint 80 krral megrendelhetők a kiadóhivataltól. A bekötési tábla diszes kiállítással készül. Az 1892-ik első évfolyam táblája vörös angol vászon, az 1893. év folyam táblája fehér. Az 1894. évfolyam táblája pedig zöld angol vászomból készül. A m. é. folyamok bekötési táblái olcsó, elegáns és izléses kiállításáért előfizetőink körében nagy keresletnek örvendtek. E táblába kötve, a Történelmi Lapok bármely szalon asztalnak díszét képezi. A tábla első lapján piros (a II. é. folyamánál fehér a jelenleginél zöld) alapon arany nyomással koszoru által övezve foglal helyet Magyarország és Erdély külön-külön álló czimere, melyet felül, szent István koronája foglal össze. Ez alatt dísz betűkkel a lap czime, a szerkesztőség s az évfolyam van feltüntetve. E felírást, a tábla szélein izléses fekete nyomású körzet veszi körül. A tábla hátsó lapján vaknyomású ékitmények foglaltatnak. A tábla sarkára az első lapon foglalt felírat van arany nyomással helyezve. E felhívást azért tartjuk szükségesnek most idejében közölni, hogy olvasóinknak módjuk legyen az ideje korán való megrendelésre s tájékozva legyünk a készitendő példányok számára nézve.

Előfizetések nyugtázása.

1892. évre befizettek:

Miksa Elek, Dr. Gyöngyösi Vilmos.

1893. évre befizettek:

Br. Huszár Sándor, Dr. Arkossy Gyula, Gödri Sándor, Malcher Mór, Miksa Elek, Fiáth Miklós, Beniczky Miksa, Boré József, Bánffyhunyadi Casinó, Beke József, Gajzágó Antal, Gyarmathy Zsigmond, Ferenczy Károly, Löte József, Rimanóczy Kálmán, Török Bálint, Lehák Ferencz, Biró Antal, B. Kremer Samu, Bideskuty György, Vajna Károly, Broz Alajos, Dr. Nagy Károly, Kertész Mór, Török Albert, Okolicsányi István, László János, Kecskeméti Sámuelné, Gróf Csáky Gyula, Fränkl czég 2 példányért, Csongvay Lajos, Horváth József, Varga Zsigmond, Vidovich Antal, Schönfeld testvérek!

1894. évre befizettek:

Br. Huszár Sándor, Szigeti Miklós, Dr. Arkossy Gyula, Kleger József, Koltai Vidós Márton, Vajda Péter, Tompa Gergely, Biró József, Szöllőssy Károly, Szilágyi Ferencz, Beldi István, Horváth Ödön, Gödri Sándor, Brassó-Apáczai társalgó-egylet, Szintay Béla, Miksa Elek, Fiáth Miklós, Beniczky Miksa, Bore József, Marcza György, Bánffyhunyadi Casinó, Beke József, Gajzágó Antal, Gyarmathy Zsigmond, Ferenczy Károly, Löte József, Biró Antal, Krémer Samu, Bideskuty György, Broz Alajos, Dr. Nagy Károly, Kertész Mór, Török Albert, Okolicsányi István, László János, Kecskeméti Sámuelné, Gróf Csáky Gyula, Szelniski György, Fränkl czég 2 péld. Csongvay Lajos, László Ignác, Gál Péter, Kobza Lajos, Horváth József, Varga Zsigmond, Vidovich Antal, Schönfeld testvérek, Székely József.

1895. évre befizettek:

Szöllőssy Károly.

(Folytatjuk.)

1848—49. TÖRTÉNELMI LAPOK.

Am. posta-takarékpénztár clearing- és cheque-forgalmában a kiadóhivatal száma 3213.

Felelős szerkesztő:
KUSZKÓ ISTVÁN.
az ereklye-múzeum őre.

A lap szellemi és anyagi részét illető közlemények az ereklye-múzeum őre címére küldendők.

Szerkesztőség:
Kolozsvár, Ióter 12. sz., emelet.
Telefon sz 244.

Előfizetési díjak:

1/2 évre 1 frt, 1/4 évre 2 frt, egy évre 4 frt.

Kiadóhivatal:

Kolozsvár, Széchenyi-tér 27. sz.

Honvédmenedékház Kolozsváron és a honvédek ellátásának ügye.

A nap nap után mind égetőbb szükség, az erdélyi részekben inségben sínlódó honvédek nagy nyomora mult év elején azt a gondolatot hozta felszínre, hogy a társadalom s az állam együttes hozzájárulásával létesítsenek Kolozsváron is egy honvéd menedék-házat, mert a fővárosi országos menház csak 100 embert képes befogadni s a ma még 25 ezerből álló öreg katonák szegényebb részének ellátására annyi ez, mint egy csepp a tengerben.

Különösen az erdélyi részekben nyomorban sínlódó honvédek érzik keserűen egy ilyen meleget adó hajlék hiányát, mert távolabb vannak a központtól és így nehezebb a mód arra nézve, hogy a 100 közé a fővárosi menházba bejuthassanak.

Az égető szükség adta a gondolatot s így nem lehet tehát csodálni, hogy az minden körben rokonszenves fogadtatásban és meleg pártolásban részesült.

A kolozsvári orsz. ereklye múzeum vette kezdeményezésébe a dolgot, tiszteletbeli elnöke már néhai Inczedy Samu ezredes elnöklete alatt folyt annak legelső tárgyalása.

Kimondották, hogy erre a Mátyás király születési házát legalkalmasabbnak tartják. De miután a ház a katonaság részére van a város által átengedve s csak a jövő években szabadul fel a mostani honvédség használata alól, elhatározták, hogy addig is, a hol lehetséges személyesen, a hol szükséges, írásban fogják a dolgot előkészíteni.

Kolozsvár városa korábbi átirataiban az országban legelőször falai között létesült múzeum sorsát nagyon melegen karolta fel, kijelentést tett, hogy a múzeumnak a Mátyás király házba leendő állandó elhelyezése iránt a midőn majd a ház felszabadul, intézkedést tesz; addig is a tanács még 1892-ben gondoskodott ideiglenes elhelyezéséről, a közgyűlés pedig egyhangú lelkesedéssel szavazta meg a fenntartására szükséges összeget.

Miután ez emeletes épületben a múzeumon kívül a menedékház is elhelyezhető, e ház ügyének tervét a a múzeum igazgatósági tagja: Hóry Béla Kolozsvármegye árvaszéki elnöke jelentette be Kolozsvármegye és Kolozsvár város főispánjának Beldi Ákos grófnak. A múzeum igazgatóságának tagjai pedig a városi hatóság fejének Albach Géza kir. tanácsos polgármesternek terjesztették elő pártolólag a menedékház ügyét.

A polgármester, ki mint honvédtiszt, maga is egyik bajnoka volt a szabadságharcznak s a nagy idők katonái sanyarú sorsán ha enyhíteni tud, az alkalmat nem kerüli el, jó indulattal fogadta a szóbeli előterjesztést és kijelentette a kolozsvári orsz. ereklye-múzeum őrének, hogy ő maga fogja a múzeum intézőit felhívni arra, ha az idő elérkezik és szükséges lesz, hogy e tárgyban írásbeli előterjesztéssel is járuljanak a város elé.

A múzeum átirat e tárgyban a kolozsvári honvéd-egylet választmányához is, a melynek gyűlésén a mikor felolvasták az iratot, Nedoroszték János választmányi tag rögtön 100 koronát ajánlott fel a majdani berendezés részbeni költségeire, a választmány pedig nagy lelkesedéssel magáévá tevén a dolgot, indítvány alakjába foglalta és felterjesztette azt a honvéd-egyletek országos gyűléséhez. E gyűlésen, melyen az ország minden részéből 47 megyei és vidéki honvédegylettől jelen volt m. év decz. 12-én 119 honvédtiszt és honvéd, egyhangú helyesléssel fogadták az indítványt s a Péchy Tamás elnök vezetése alatt lefolyt gyűlés a jegyzőkönyv 14. lapján foglalt határozat szerint kimondotta, hogy a mint a dolog elő lesz készítve a megoldásra, annak keresztülvitelét az orsz. honvéd-egyletek támogatni fogják.

A múzeum intéző férfiai, valamint a honvéd-egyletek tekintélyesebb tagjai az ország irányadó férfainak is tettek e tárgyban előterjesztéseket. Mindenütt lelkes pártolásra talált az ügy. Biztatást nyújtottak arra nézve, hogy ha a kormányhoz e tárgyban kellően előkészített kérelem járulnak, a menház évi költségei felvételnek a rendes kiadások közé.

Erdélyi megyék és városok intézőivel szintén folyt e tárgyban eszmecsere. Az ügy itt is kedvező talajra talált, a mi ama biztatásban nyilvánult, hogy ha a szükség felmerül, mind a városok, mind a megyék hozzájárulnak, a berendezés és kezdeményezés költségeihez.

Már a munkálat folyamán aggodalmak merültek fel abban a tekintetben, hogy vajon néhány év mulva még elegendő honvéd lesz-e, mely a menedékház fenntartását szükségessé tenné?

Ennek eloszlátása tekintetéből m. é. második felében a városokhoz és szolgabírói hivatalokhoz, honvéd-egyletekhez megkeresést intézett Inczedy Samu tisz. elnök, Deáky Albert igazg. elnök, Kuskó István múzeum őre a szükséges adatok iránt. Együttal az erdélyrészi adóhivatalokat is megkeresték az ellátásban részesülő honvédek kimutatására. A honvéd-egyletek és hatóságok utján beküldött adatok szerint ellátásban nem részesülő igazolt honvédek létszáma, kik egy Kolozsvárt létesítendő menedékházba bejutni óhajtanának, s arra a nyomorúság utalja őket 183 főre rúg.

Az adóhivatalok kimutatása szerint 2 frt. adónál kevesebbet fizet és állami ellátásból tengeti életét 762 köztívész (évi 36 frt.) 156 tizedes (évi 48 frt.) 58 őrmester (évi 72 frt.).

A tiszték közül 5 frt. adónál kevesebbet fizet és így állami ellátást nyert: 50 hadnagy (évi 252 frt.) 29 főhadnagy (évi 276 frt.) 17 százados (évi 312 frt.) 4 őrnagy (évi 360 frt.).

Ezek egy része hajléktalan szegény s mint ilyen bármely nap lemondana ellátási díjáról, ha egy menedékház meleget adó fedele alá juthatna.

Érdekes e mellett az a statisztika is, a mely az adóhivatalok kimutatásából tűnik ki s a mely az alábbi vidékenkénti adatokat tünteti fel.

Sorszám	Az adóhivatal székhelye	Segélyezett honvédek minősége								Évi nyugdíj összege	
		Köztiszt	Tizedes	Örmester	Hadnagy	Főhadn.	zásados	Őrnagy	Alvezredes		Ezredes
		36	48	72	252	276	312	360	408		480
		forint évi ellátásban részesül								forint	
1	Bánff-Hunyad .	1	1	1	—	—	—	—	—	—	156
2	Brassó .	26	7	2	4	2	—	—	—	—	2932
3	Csikszereda .	266	90	27	14	7	4	—	—	—	21.312
4	Déva .	2	—	—	—	1	—	—	—	—	330
5	D.-Szt.-Márton	—	—	1	—	—	—	—	—	—	72
6	Fogarás .	—	1	—	—	—	—	—	—	—	48
7	Gy.-Szt.-Miklós	98	13	5	5	2	2	—	—	—	6026
8	Gyulafehérvár.	144	—	1	—	—	1	—	—	—	492
9	Kolozsvár .	34	13	6	4	1	4	2	—	1	5201
10	Kőhalom .	2	1	1	—	—	—	—	—	—	192
11	Magyar-Lápos	2	—	—	—	2	—	—	—	—	624
12	Marosvásárhely	22	6	3	4	—	—	—	—	—	2424
13	—	26	—	—	13	10	2	—	—	—	8532
14	Nagy-Enyed .	—	1	—	—	1	—	—	—	—	324
15	Nagy-Szeben .	—	—	1	—	—	—	1	—	—	432
16	Naszód .	2	—	—	—	—	—	—	—	—	72
17	S.-Szt.-György	18	5	2	—	—	—	—	—	—	1032
18	Segesvár .	—	—	1	—	—	—	—	—	—	72
19	Sz.-Udvarhely.	84	14	4	2	1	3	—	—	—	5700
20	Sz.-Keresztur .	16	1	—	1	—	—	—	—	—	876
21	Teke .	—	—	—	—	1	—	—	—	—	206
22	Torda .	19	2	3	2	1	—	1	—	—	684
	Osszesen :	762	156	58	50	29	17	4	—	1	57.739

(Az orsz. honvéd segélyező-egylet évi jelentése szerint a m. évben kiadott 294.414 frt 05 $\frac{3}{4}$ kr.)

Az évi 294.414 frt. 5 $\frac{3}{4}$ krból tehát esik az erdélyi részekre a királyhágotúli 57739 frt. — kr. 236675 frt. 5 $\frac{3}{4}$ kr.

Együtt 294.414 frt. 5 $\frac{3}{4}$ kr.

Vagyis az erdélyi részekre, miután ebben már némely adóhivaltól a f. é. utalványozások is bent foglaltatnak, esik átlag 20%. A királygöntüli részekre pedig 80%. Miután az összes igazolt honvédeknek az erdélyrészek 33%-át teszik, e szerint ellátási díjban az erdélyiek kevesebbet huznak a királygöntüliaknál körülbelül 13%-al, vagyis számokban kifejezve 40399 frttal.)

Az inséggel küzdő erdélyi honvédek fentebbi létszámát ha egybevetjük az általános halálozási viszonyokkal, rájövünk, hogy 10—15 év múlva is még akkora számban lesznek honvédek és ezek között fájdalom minden valószínűség szerint inségben szenvedők is, hogy a menedékházak mindig lesz a nyomor által megviselt, a sors és életküzdelem nyomása alatt össze töpördött lakója, kik a fiatalabb nemzedéknek az igazságos király házában beszélni fognak a szabadságharcz legendákba illő eseményeiről Élni fog egy csoport még másfél évtizeden túl is egy ideig, „élő emlékeül a nagy időknek, melyek őket teremtették...”

A „Történelmi Lapok“ m. é. folyamának 209. 210 lapján dr. Éder József kimutatta, hogy 60 éven alóli honvéd már nincsen. Már pedig a statisztika adatai szerint, a ki elérte a 60 évet, rendes körülmények között még számíthat 12 évre, a ki elérte a 70 évet. még 7 évre, a ki pedig elérte a 80 évet, még 4 évre tarthat számot.

*

A fentebbiek a honvédmenedékház létesítésére irányuló, mult évben fogantatott munkálatok rövid foglatját képezik.

A f. évben egy előkészítő bizottság alakult az ügy tovább vitelére a muzeum szárnyai alatt; ez a bizottság, mely a menedékház keresztülvitelét majdan eszközöl kegyelet bizottságba fog beolvadni, figyelemmel kísérte a további mozzanatokat s nem régeb, a midőn megtudta, hogy Kolozsvárt a honvéd laktanya építéséhez

tényleg hozzá kezdtek s a jövő évben a Mátyás király születési házából a kaszárnya végleg kiköltözik, azonnal folyamatba tette az előmunkálatokat. Átirt az orsz. menedékház felügyelő bizottságához a szükséges adatok szíves megküldése végett, hogy a szervezési munkálatokat megkezdhesse s költségvetéseket dolgozott ki a szobánként való berendezésre s a fejenként való ellátásra. Az e tárgyban a múzeumhoz intézett tudakozódásokra pontosan felelt s számításai alapján megállapította, hogy a honvéd-menedékház a jövő év október havában berendezhető lesz, ha az érdeklődés napsúgára a kivételnél is úgy át fogja hatni a kebleket, mint eddig a tervezésnél. Ez esetben a millenium már a Mátyás király születési házában fogja találni az öreg honvédek egy töredékét.

Az orsz. honvédmenedékház felügyelő bizottsága a legelőzékenyebb készséggel támogatta alap-munkálatában a bizottságot. Megküldötte a bizottság *ügyviteli szabályzatát*, valamint a menedékház *házsabályainak* egy példányát.

Közölte egyuttal, hogy a fővárosban:

1. A menházi tagok *élelmezése*, fejenként, havonta 9 és 10 frt közt váltakozik.

2. A *teljes ruházat fehérnemű* és *mosás* fejenként évente 49 frt. 19 kr.

3. Az *ágynemű* és annak *mosása* fejenként évente (átlagban) 3 frt. 80 kr.

4. A törzstisztek pótdíjja fejenként havonta 16 frt. Főtiszteké 10 frt.

Altiszteké fejenként naponta 8 kr.

Közharcosoké fejenként naponta 5 kr.

A nyugdíjazást az országos honvéd segélyező-egylet saját hatáskörében eszközölni.

És így tekintettel arra, hogy a kaszárnyaszerű berendezkedés fejenként alig kerül egyszersmindenkorra 4—5 frtba, az előkészítő bizottságnak a beállítási költségekre megkivántató adatok is immár a birtokában vannak.

A szent korona.*

Irta: Rónay Jácint. (Londonban, 1853-ban.)

A világ legnagyobb lapja a „Times“ Szeptember 12-kén azon hírral lepett meg bennünket, hogy Szent István koronáját, szept 8-án Orsova közelében felfedezték. Többen nem akarták hinni, azt állítván, hogy a koronát már rég felvette rejtekéből Kossuth, s most híven őrzi...; de az egész világ a felfedezett koronáról beszélt, kell hogy igaz legyen annál is inkább, mert többen olyanok is, kik a koronáról tudhattak, határozottan bizonyították, hogy a korona csakugyan Orsova vidékén volt elrejtve...; és kiszabadult lánczaiból a gyanú ördöge, s név név után merült fel, s akárhányan tenyerükön hordozták az árulót, ki a koronát drága pénzen eladta... nem jegyzem fel azon neveket, melyek a gyanú szárnyaira kerültek, a valódi feladót színre hozni; azután én nem is látok ebben az eseményben, mint némelyek, nemzeti katastrofát; véleményem szerint: a magyar korona, csak a magyar király fején korona, s akkor azt jelenti: hogy hazánk ország, hogy népünk,

*) Lapunk idei 10. számában közöltük néhai Házmán Ferencz hiteles leírását a magyar szent korona elásatásáról. Az emigrációban mindenfelé nagy port vert fel a szent ereklye megtalálása, mert sokat gyanúsítottak a titok felfedezésével. Kiegészítésként közöljük most Rónay Jácint feljegyzését „Napló Töredéke“ II. köt. 147—148. lapjáról, mely a közvetlen benyomások hatása alatt írva újabb adalékkal járul a tárgy történetéhez.

nemzet! Végre is, nemzetünk e szent ereklyéje mindenütt biztosabb helyen van, mint volt abban a posványos fűzesben, melyet évenként áradás járt, s hol rövid időn elpusztult volna, s tán nyom nélkül.

Szeptember 25-én megérkezett Amerikából *Házmán* Ferencz, minden magyart illető nyilatkozata, melyben kijelenti: hogy a korona elrejtésében, csakugyan Orsova mellett, Lonodi, Grimm és ő nyújtottak segédkezet, Szemerének, s hogy ő nem is kételkedik, miszerint az

árulás Lonodi Ede lelkén ég, ki a titkot eladta Kossuthnak, közölte alkalmilag másokkal is, s hogy neki Házmánnak is, nem egyszer említette a korona-feladás előnyös, fényesen jutalmazó voltát.

Igy áll jelenleg a magyar korona ügye, valamivel többet tudunk, de mindent nem, s biztosan csak az lehet állítani, hogy az Orsova mellett felfedezett korona az, mely nyolcz századon keresztül a magyar királyok homlokán ragyogott.

T Á R C Z A.

A „Sánta huszár” naplója.

14) (Utánnymomás tilos).

New-Yorkban.

(Az első benyomások. — A kikötő képe. — Barnum múzeuma. — Kovács Pista kalapárús. — Ács Gida — A kikaczagott magyar szokás. — Amerikai estélyen. — Szerényi Antal barátom. — Emigránsok, mint márványcsiszolóok Fremd gyárában. — Az ezüstöző gyárában. — Egy házzal tovább, a cukorgyárban — Ihászék vendéglője. — „A három magyarhoz”. — Régi bajtársak közt).

Az 1852-ik év május havában, egy délután ért csinos kis „Sara Sand” gőzösünk a new-yorki öbölbe. Körülöttünk és előttünk kisebb-nagyobb útazó-vontató, hadi gőzösök, s mindennemű vitorlások úszkáltak megszámolhatatlan mennyiségben, és szemmel be nem látható kiterjedésben. Egyik horgonyán, másik most bontakozva ki vitorláiból, a harmadik messzi hangzó hurráhhkkal mintegy köszönetet mondva a vontató erős alkatú „Hercules”-nek, „Achilles”-nek, vagy az erejében sosem fogyatkozó „Sámson”-nak.

Mindkét oldalról zöld hegyek és síma völgyek terültek, melyekről itt-ott lombos erdők hajtogatták felénk viruló koronáikat, mintegy üdvözölve bennünket, az Újvilág polgárait. A lombok közül fényes lakok tükrözték vissza a rajtok megtört nap sugarait. Szemem nem vala képes belátni a szépség, nagyság és ész csodaműveit.

Gőzösünk hármat lőtt s fedelzetén minden ajak hurráhhval üdvözölé a new-yorki kikötőt. Előttünk állott e világhírű város, két hatalmas folyó — az East és Hudson river — egybe szakadásánál. A város mindkét oldalát, a meddig csak a szem beérte, sűrű hajó csoport borítá. A hajókat zászlók, és árbocszallagok díszíték, mindenféle alakban és színben. Partra érve, s a szokásos vizsgálaton csakhamar átesve, az Újvilág földjére léptem.

Tárczámban alig pár krajczár, s pár adressz, hónyom alatt podgyászom, s előttem egy Új világ.

Hordár, bérkocsis, omnibuszhajtó, vasútágens, conducteur, s több eféle emberek serege vett körül, egyik podgyászomat, másik köpenyemet húzta, s mindegyik beszélt; én pedig hallgatva neki mentem az első utcának, s mentem mindaddig, míg egy erkélyen harsogó trombiták zenéje bámúlatra ragadt. Megálltam. A művészek kezeiben roppant nagyságú réz-instrumentumok valának, fejük fölött pedig aranyos betűkkel e szavak: Barnum's-Museum. Tehát itt van a Humbugok *general-depót*-ja gondolám magamban. A múzeum mellett egy nagy kalap-raktár állott, s fölötte hasonló aranyos betűkkel: Genin; megjegyzendő, hogy „Genin” a kalapárús neve volt.

Bámúlásomban egy suhancz zavart meg, mondván: „Ha magyar kalapot parancsol, tessék bejönni, mert senkinél sem kap egész Amerikában, csak nálunk.” Első gondolatom ez volt: ez a semmirevaló kölyök rongyos kalapommal csúfolkodik; később azonban arra a gondolatra jöttem, hogy ha ő magyar kalapot árul, csak vagy egy magyar embert is kell ösmernie.

Beléptem a raktárba, s ott láttam egy halmaz kalap mögött Kovács Pista barátomat, a hajdani plébánost, azután honvéd őrnagyot, és később kiutahiai vándorpajtásomat.

— „Ni, ni, a Sánta-Huszár is ide került” kiáltá Pista, és kalapjain keresztül nyakamba ugrott.

— „No hát, hogy vagy, honnan, s hová így felpakolva?” kérdé.

— Pompáson vagyok barátom, most érkezem a másvilágról s Ács Gidát keresem, felelém.

Kovács pár perc alatt elmondá, hogy ő e raktárban *Genin*-nél kalapokat árul, s miután megigérttem, hogy rövid idő alatt meglátogatom, az Ács adresszét kezembe adta, s felsegített egy omnibuszra, mely 6 cent-ert a „Blicker Street 127-ik számáig vitt. Csengettem. Miután az előmbe jövő szobaleánynak tudtúl adtam, hogy Ács Gidát keresem, egy izléssel bútorozott terembe vezetett. A terem jobb oldalán három nő ült; egyik olvasott, s a más kettő hallgatta. Meghajtám magamat. Ők viszont fejökkel bólintottak, s az olvasást abba hagyva egymásra néztek. Én is reájok néztem, s mindhármukat szépnek találtam.

Nem tudom olvasóim közül volt e már valaki hasonló körülmények között; t. i. egy egészen új világ-részben, borzosan piszkosan, battyúval hátán egy csinos teremben három szép nő előtt; s ha igen mit tett? Én bámúlatomban battyúmat földre ejtém. A három nő rám nézett. Zavarba jöttem, s kezdém magyarázni, hogy én most érkeztem, s Amerikában még egészen újoncz vagyok.

— Azt látjuk! Felelték a hölgyek.

E megjegyzés még nagyobb zavarba hozott, s már a zavarok tetőpontján állottam, midőn Mr. Ácsot jelentették. Egymás nyakába borulánk.

Van a magyar embernek egy átkozott csúnya szokása, t. i. rég nem látott jó barátját miután össze-vissza ölelte, még össze-vissza is csókolja. Magyar embert az ily jelenet rendesen elérzékenyít, s pár örömköny cseppet csal szemébe. De a három amerikai nőt e megható jelenet a legtúlzottabb hahotára fakasztá. Barátom pirúlva mutatott be a nőknek, kik nyájas kézzsoritás után egész őszinteséggel mentegetőztek illetlen magukviseleteért, de mint mondák, ők nem tehetnek róla, mert az oly valami nevetséges, hogy férfi férfit csókoljon.

— És most Mr. Sánta-Huszár, — mondá a hölgyek egyike — hogy köztünk a béke ne csak megkötve, hanem megünnepelve is legyen, ma estére hozzám kérem theára.

A meghívást elfogadva fölemelém podgyászomat, s távoztam.

Pár percz múlva barátom szobájában valánk.

— Ugyan minek jöttél ebbe a világrézsbe? kérdé Ács.

— Mert a többiből már kikoptam.

— Hanem itt barátom dolgoznod kell, különben nemcsak felkopik az állad, hanem a jobb társaságból is ki leszesz rekesztve; folytatá Ács.

— És most öltözzünk, mondám; s kibontám batyumat, melynek néhány ing, s egy rend fekete öltözet volt egész tartalma.

— A többi podgyászod, hol van?

— Angliában, de azért ne félj barátom, mert van itt minden, mint láthatod egy pár fehér keztyű is.

— Azt jól látom, valamint azt is, hogy mindenben a régi vagy, t. i. járda koptató, s egyéb semmi.

— Majd leszek talán egyéb is.

— Meglátom.

Ezalatt felöltöztünk, s minthogy barátom lakásán nem volt számomra hely, szállást keresni indulánk.

Megszokott foglalkozás, mert hányszor volt már nekem szállásom, mióta *Sánta Huszár*-nak neveznek, hány szállásba voltam szerelmes és hányszor volt szállásom az ég alatt?

A ki Amerikában theára hivatalos, legokosabban cselekszik, ha d. u. 6 óraker pontosan megjelenik, mert tulajdonképpen nem a thea a földolog, hanem a thea utáni mulatság.

Minket a szálláskeresés kissé visszatartott, a nélkül, hogy számomra szállást kaptunk volna, s csak $\frac{1}{2}$ hét óraker jelenhettünk meg. Mrs. Goodfellow a már egybegyült társaságnak e szavakkal mutatott be:

— Mr. Sánta Huszár Európából, vagy ha úgy tetszik Ázsiából,

Erre egy rövidlátó gavallér nyakamba ugrik, s mielőtt körmei közül kibontakozhattam volna, összevissza csókol. A társaság, — mint már a nők is — rendkívüli hahotába tört ki. Szerényi Antal pedig, az én kiutáihai vándorpajtásom, nem törődve a nevetéssel, kézen fogott, s rendre minden egyénnek külön-külön bemutatott, kik mindnyájan forrón szoritának velem kezét. Szerényi barátom egyszer-mind ajánlotta, hogy míg alkalmas szállást találhatok, maradjak nála, ő itt e háznál lakik és szobáját szívesen megosztja velem.

Az Egyesült-államokban bevett szokás, hogy a házi asszony — a nélkül, hogy észrevehető legyen — minden férfinak előre kijelöli, hogy az ebédhez, theához, vagy vacsorához melyik nőt fogja kivezetni, s így midőn a tálalást jelentik, az étterembe vonulás minden zavar nélkül, s rendben történik.

Számomra Miss Sheldon egy magas, fekete szemű szépséget jelölt ki. Karomat nyújtottam, s meneközben gyönyörű fekete szeméibe pillantottam.

— Kisasszony — mondám — „nekem úgy tetszik, hogy mi már valahol láttuk egymást.“

— Persze, hogy igen — felelé ő — „én nevettem a legjobb izút az ön és Ács Gida tiszteletes úr csókjain.“

S elkezdett újra szívéből nevetni.

Midőn az asztalnál elhelyezkedénk siri csend lőn, s Mrs. Goodfellow felszólítá Ács barátomat, hogy kérjen

áldást lakománkra. Ács rövid imája után igen élénk és kedélyes társalgás közben folyt a theázás.

Thea után az elébb mondott rendben vonúltunk vissza a társalgó terembe, hol Mrs. Goodfellow kérte Ács barátomat, engedné meg, hogy a fiatalság kissé mulathasson. Megjegyzendő, hogy ha Észak-Amerikában egy társaságban pap van jelen, akkor őt az étkezésnél az imára, valamint a táncz megengedésére mulhatatlanul felkérlik.

Mrs. Goodfellow aztán zongorához ült, s míg a fiatalság vígan tánczolt, a korosabbak társalogtak, s talán pletykáltak is egy keveset, a mi nálunk is szokás. Táncz közben nekem sehogy sem tetszett, hogy Mr. Irceman egy igen csinos fiatal gavallér, Mrs. Sheldon-nal oly sokat tánczolt.

Istenem! mily hálátlan teremtés az ember! Mint földönfutó lépek Amerikába, itt tárt karokkal fogadnak és szívességgel halmoznak el, és bennem már megérkezésem első napján az irigység undok férge ébred föl.

Tíz óraker jelentették a vacsorát; kiki párjával az étterembe vonúlt. Az asztal különféle étkekkel, több halmaz tányérral, evő eszközökkel, többféle borral, poharakkal s néhány üveg vízzel dűsan meg volt rakva, hanem nekem nagyon feltűnt, hogy az asztal körül egyetlen szék, vagy felszolgáló egyén sem volt. Szerencsémre nem valék az első a belépők között, s így az előttem menőktől hamar eltanulám szerepemet.

Miss Sheldon-t egy támlás-székbe ültettem, aztán az asztalon lévő étkeket megvizsgáltam, s a szép Miss előtt magamat meghajtva, kérdeztem, hogy meleg pecsenyét, liba-máját, vagy borjú vesést parancsol-e? Ő liba-máját kért. — Elhoztam — Aztán magamnak egy borjú vesést véve, a Miss mellett foglaltam helyet, s kedélyesen eddegeltünk; később megkínáltam még borral és fagyaláltal is.

E közben láttam, hogy a ki már jól lakott, vette kalapját, ajánlta magát s távozott. Szerényinek sugtam, hogy talán illő volna e szép leányt haza kísérni.

— Ez itthon van — felelé ő — „hanem, ha Mr. Ircemant haza akarod kísérni, ő szívesen veendi, mert meglehetősen távol lakik.“

— Azt már nem teszem, mondám.

Másnap reggel különös kiabálásra ébredtem. Felülök ágyamban és hallgatom: „Tejet!“, „Tejet!“, „Tejet!“. Szerényi mosolyog és int, hogy néznék ki az ablakon. Kit látok? Mr. Ircemant egy szekeren, kezében itczével. körülötte öblös, tejes fazekak, folytonosan kiabál: „Tejet!“, „Tejet!“.

— Köszöntsé őt mondá Szerényi.

— Good morning Sir! (Jó reggel uram!)

— „Tejet!“, „Tejet!“ Felelé Irceman nagyot bólintva fejével.

— Tehát az én szerelmes vetélytársam tejáruló — mondám, ismét takaróm alá bújva — „hanem ki már most az én szerelmem?“ Kérdém Szerényit.

Szerényi felelet helyett magyarázni kezdé, hogy Miss Sheldon egy auburni bankár leánya, itt New-Yorkban csak nevelés végett van, s nagyon tetszik a tejárús a Missnek.

Reggel 8 óraker Ács barátom kopogott:

— Fel Sánta-Huszár munkára!

— Talpon vagyok, felelé.

Nemsokára a Broadway-utca sarkánál egy 4 emeletes házhoz értünk, melynek oldalán óriás betűkkel e czég volt olvasható:

Freud's ligneous marble factory.

(Freund márványos gyára).

A lépcsőzetten fölhaladva különös dal érinté füleimet, s a negyedik emelet ajtajánál már érthetően hangzott:

Nézz Hentzi a szemembe,
Mít olvasnál belőle?
Balsors a kit régen tép
Hoz rá egy víg esatendőt. stb.

Egy nagy terembe léptünk.

— Itt van a Sánta-Huszár! Éljen a Sánta-Huszár! Hol van a Sánta-Huszár? Éljen! Éljen!!... hangzék midőn beléptünk. Mintegy 30 magyar, s többnyire mind ismerős bajtárs közti valék, kik vállalkra emelve, hordoztak körül a teremben. Ezután anyyi kérdést intéztek hozzám, hogy nem tudtam szóhoz jutni.

Miután a viszontlátás első öröme csilapult, elmondám, hogy tegnap jöttem, s minthogy pénzem nincs, munkát keresek. Mészáros barátom s tiszt-társam, ki a gyárban munkavezető volt, ajánlta, hogy, ha kedvem van itt dolgozni, bevezet az igazgatóhoz és beirat.

— De én nem értek ehhez a mesterséghez, mondám.

— Az nem baj — kiáltá Szártori — „Ács tiszteletes úr sem értett, s mi sem értettünk semmit belőle, de megtanultuk, s ha tetszik, te is megtanulod.“

Bementünk az irodába, hol Szártori elmondá, hogy nemes családból származom, szüleim meglehetősen jó módúak, a rossz postakezelés miatt azonban nem kaphatok pénzt, s munkára szorultam; egyszersmind megjegyzé Szártori, hogy nagyon ügyes vagyok, s pár nap múlva kitűnő munkás válik belőlem.

Én hallgattam. Az igazgató beirt a munkások könyvébe. S fél óra múlva már egy darab csiszolatlan márványlap előtt állottam, fejemen egy Podhráczky barátom által ajándékozott papír-sipka, és számban egy gipsz-pipa; hanem, hogy azzal a márványlappal, mit fogok csinálni, arról képzeletem sem volt!

Szártori barátom azonban ezen igen hamar segített. Csiszoló szereket rakott előmbe, s megmutogatta, hogy miként kell azokat használni.

— Ha pedig jön a bás (igazgató) — mondá — „felülsz a márványlapra, előveszed pipádat, csendesen rágyújtasz, s mindaddig pipálsz, míg a bás elmegy, mert ez itt így szokás.“

Két hét alatt már meglehetősen munkás voltam, s Miss Sheldon-ba becsületesen belé is szerettem. Hogy a harmadik héten mily izlésteljesen márványoztuk ki a Broadway-utca legszebb házának ebédlőjét s kandallóit Podhráczky barátom vezetése alatt, arról legilletékesebben Miss Sheldon tanuskodhatik, ki anyja kíséretében megnézte munkánk eredményét, s velem kezét szorítva szívem szomorúságára, haza utazott Auburnba.

Én pedig pár hét múlva elmentem egy ezüstöző gyárba, mert Freundnak elfogyott a pénze. Itt többnyire réz kanalakat ezüstöztünk a gálvános módszer szerint. Az így ezüstözött kanalakat aztán fölvittem egy emeleti szobába, hol azokat igazgatóm, Mr. Silverplate leányával szép fényesen kipoliroztuk.

Miss Sára anyyi kellemmel és ügyességgel vezetett be a polirozás mesterségébe, hogy én pár nap múlva azt hittem, hogy nemcsak művész, de valóságos bűvész vagyok.

A negyedik nap délután, (nem is tudom, hogy történhetett), midőn mi ketteskén egy kis asztal mellett szemben ülve a polirozásba merültünk, — talán hogy a polirozott kanál fényességéről meggyőződünk — mindketten egyszerre annyira előrehajlottunk, hogy fejünk össze ütődött, s e kellemetlen érzést eltávolítandók, állainkat kissé fölemeltük, és akkor? ... Ép e perczben nyílik az ajtó, belép Mr. Silverplate, s engem 3 dollár munkabérral szépen kipalirozott.

Hazafelé indultam, okoskodva magamban, hogy szomorú esetemet mi módon adjam elő Szerényinek.

Ily gondolatokkal tépelődve találkoztam Fockner alezredessel. Köszöntöttem.

— Ah barátom, maga is ebbe a czudar világba jött? Nézze, én már annyi czukrot hordtam, hogy beteg leszek bele, mondá Frockner.

— És hol dolgozik alezredes úr?

— Abban a czukor gyárban ni! De többet nem dolgozom, Isten utse, nem.

— Kaphatnék ott munkát? Kérdém.

— Akár 100 ember is; csak tessék.

— Legyen szives alezredes úr engem oda beajánlani.

— Ha tetszik beiratom, de ajánlani még ellenségemet se ajánlanám.

Péntek nap volt jól emlékszem, s azt sem fogom feledni soha, hogy azon a délután még 52 terű raffinált czukrot hordtam hátamon egy büzhödt pinczébe, mitől hátam estére oly szépen kipolirozódott, hogy bizonyára fényesebb volt, mint az a végzetes utolsó kanál.

Restellem haza menni. Elmentem a „Három Magyarhoz“ vacsorára. Ez a helység egy csinos lebúj, melyet Ihász alezredes, Török és Fráter századosok nyitottak, és pedig Ihász, mint főnök, Török és Fráter, mint felszolgáló egyének. Sári, a feledhetetlen markotányosné, volt a szakácsné. A bejárat felett nagy betűkkel volt kiírva a népszerű czéger: *As the three hungarian.*

— Jó estét fiuk! Kérek egy palaczk bort, kiáltam.

— Hogy a ménkö ütne beléd, rongyos Sánta-Huszárja, fogadom egy filléred sincs, különben nem ütnéd ide az orrodát; ülj le na, s igyál.

Igy fogadott Fráter, az én régi jó pajtásom.

— No hát, hogy van? mind hallom Freund megbukott, jegyzé meg kezét szorítva Ihász.

— Ho hó! Én már azóta a harmadik gyárban dolgozom, mondám.

— Ez most is lóháton jár. Kiáltá a mellékszobából Török.

Mialatt két palaczk vörös bort, s némi ennivalót elfogyasztottunk, vendégekkel telt meg a szoba, s én Ihászszal a mellékszobába vonultam, hol jövőmről kezdénk beszélgetni.

— Sári csináljon ennek a hánya-veti huszárnak egy jó rostélyost, aztán paprikázza meg istenesen, hogy prüszköljön tőle; rendelkezék Fráter.

— Tudom én hogy szereti a kapitány úr, felelé Sári.

Néhány percz múlva gróf Bethlen-Gergely ezredes lépett be. Egymás nyakába borulánk. Az öröm, viszontláthatni ezredesemet, felejtetett velem minden bajt.

— No hát, hogy vagy fiam, mikor jöttél, mit csinálsz itt? s tegnap Buffalo-ban kaptam leveledet, visszajövet New-Yorkba épen rád gondoltam, s tulajdonkép azért jöttem ide, hogy felkeresselek. — Hogy van Londonban Teleki, Kis Nini stb. ...? Kérdé Bethlen.

Elmondám, hogy gróf Teleki Miss Anna Bickersettnek teszi a szépet, Kis Nini pedig valami francia Marquise-be bolondult, s mindnyájan vígan vannak. És vígak voltunk mi is; a vörös bort pezsgő váltotta föl, s vissza varázsoltuk emlékünkhöz a múlt tarka képeit, s elbeszeltük a nagyravágás, meghasonlás iszonyú átkait, mely mind a hazában, mind a külföldön mindnyájunkat oly kéréllhetetlen sújt; s ha igaz, hogy sirva vígad a magyar, mi igazán vígak voltunk.

(Vége következik.)

Komárom hőse.

— Irta: dr. Vajda Emil. —

Vendéglőben hunyta le a szemét. Rendőri beavatkozással lett kiterítve. Családtalan, hajléktalan halottak közös kamrájában, napszámos kéz épített ravatalt hült tetemeinek. S *jeltelen* sír száraz göröngyei alatt porladozik sok-sok hónap óta Komárom hőse, *Klapka* György honvédtábornok.

Mily gyönyörű *síratot* készített pedig ő maga — önnönmagának!

„Mi valánk, kik utolsókul tartottuk fel a szabadság zászlaját a kontinensen s *én személyesen a legutolsó, a ki e zászlót védelmeztem!*“*)

Fél Európa tapsolt egykoron a főséges *ténynek*, melyet e pár szóban szerényen, de jogosult önérettel mond el későbbi nemzedéknek maga a főszereplő.

S győzelmes csaták, hadtudomány bősége, személyes bátorság, politikai sikerek, s koronás főekkel, világhírű miniszterekkel, született hercegekkel és grófokkal való puszi pajtáskodás vagy komoly szövetségzés, szemfényvesztő sugarakkal, ha még oly vakító csillagkoszorúvá egyesülnek is mindörökre a *Klapka* neve körül: nemzeti kegyelet és történetírás szemében legnagyobb jogcíme ennek a hallhatatlanságra *mindig* a főnemlített tény elvítázhatlan igazsága létszen.

A magyar nép milliói e magasztos tény magasztaló emlékezetével őrizték, hordozták szívökbe zártan egy kinteljes évtized lassú lefolyása alatt a *Klapka* nevét. Így került az utóbb a *Kossuthé* és *Garibaldié* mellé, egyenrangú harmadiknak, Megváltást ígérő népdalokban. Bűvös bájos vonzerőt ettől nyert messze távolból hazaszóló fölhívása az olasz-magyar légió szervezésénél. S üdvözlő szónak melegséget, s Kárpátoktól Adriáig visszahangot millió ajkon. millió kebelben szintén csak az a szent hit kölcsönzött, hogy a kit jó sorsa utolsóvá avatott, utolsóinak rendelt a nemzeti szabadság minden más ponton, minden más kézből porba hulló szent zászlajának védelmében, visszatérve régi jelszavaival a régi zászlót fogja az lobogtatni most is a rablánczokból megfogyva de meg nem törve dicsőségesen kibontakozó nemzet előtt!

Nem úgy történt!

Villafranca, Nikolsburg a magyar államférfiak és hazai közvélemény egy részével megpuhították a *Klapka* lelkét is. A mi *legközelebbi*, főczélja volt itthon és ott künn jó és balsorsban, számokban és években ki sem fejezhető távoli jövődönnek egyik „eshetőségévé“, s aktualis létkérdésből eszményi aspirációvá törpült, fonnyadt, zsugorodott össze az ő — képviselőjelöltségi programjában is.

Belépett ő is a Deák-pártba! Elfogadta az új aerát összes vezérei-, alkotásai-, intézményei“ és „engedményeivel.“

S katonai egyenesszivűsége és polgári jóhiszeműsége még azt sem vette észre, vagy legalább nem ütődött meg rajta, mikor a Deák-párti kollegák és tollak az ő népszerűségét és multját vágták ki tromf és használták pajzs gyanánt itt is, ott is *Kossuth* lángszavának és lángpallosának ellensúlyozására.

E sorok írója hevesen megtámadta akkortájt egy vezércikkben *Klapkát*.

Kíméletlen, kemény hangon szemére lobbantottam, hogy a magyar határhoz érve, levetette, úgy látszik a 48ki honvédatlilat, s „fölkötte a kais. kön. mondurt.“

Választ tőle élő szóban másnap egy közös barátunk, *Urváry* Lajos hozott.

*) *Klapka* György. Emlékeimből, 285 l.

Spartailag rövidet és csattanósat!

„Volt idő, üzente *Klapka*, mikor honvédegyenruhában léptem át a magyar határszél, s a régi jelszóval szólítottam sikra a magyar ifjuságot. Szeretném tudni, hol volt akkorában, mit művelt s miért nem sietett zászlóm alá ez a vitéz cikkiró? . . . S ha van kadenciája e kérdésre s felelni képes meggyőzően, szóba állok vele, indokolni fogom és igazolni eljárásomat“ . . .

Aranyigazság minden betű!

Kossuth „Iratái“ világos pillantást engednek a színtalok közé ez irányban is. Most már a vak is láthatja és beláthatja, hogy az elnyomott haza fölszabadításán nagyobb buzgósággal, kitartással következetességgel, mint *Klapka* senki sem fáradozott. A *polgári önmegtartóztatás ritka erényében* pedig ő tett túl valamennyin.

Emigráció, légió, francia, olasz, porosz kormány ismételve kínálják neki az *első helyet*. Nehogy szakadás álljon be s egy kar működjék ott, ahová kettő kell, sőt ez is kevés: *Klapka* Svájcban, Itáliában, porosz földön bámulatos önzetlenséggel, legkisebb dohogás, habozás és panasz nélkül beéri a *második* helylyel az emigráció méltó feje *Kossuth* s később a *Bismark* intencióit vakon szolgáló szájhősök: *Csáky* et *Comp.* mellett is.

Mindamellet keservesen lakol, a miért multjával szakít.

(Vége köv.)

Várkonyi Endre †

Fáj nekünk, ha a régi gárdának egy-egy tagja elköltözik közülünk. De kétszeresen fáj, ha az *ifjú* gárdából veszítünk olyan tagot, a ki a dalias időknek szívvel, lélekkel szenteli szabad ideje minden munkásságát. Hiszen a sok között olyan kevesen vannak ilyen kiválók. E kevesek között első helyre küzdötte fel magát a Székely Mikó-kollegium ifju tanára dr. *Várkonyi* Endre. A sepsi sz.-györgyi székely nemzeti múzeumot úgyszólván megteremtette; nemes lelkesedéssel, odaadó ügybuzgalommal gyűjtögetve abba drága kincseket a nemzet számára. E szép gyűjteményt sok utánjárással és törődéssel rendezte s a mit tudott, az által is köz-kincscsé igyekezett tenni, hogy a történelemre nézve értékes dolgokat a sajtó útján forgalomba hozta. Lapunk mindhárom évfolyama becses dolgokat közölt tollából. Most már kihűlt a nemes szív. Korán elköltözött szép lelke nem lobogtatja köztünk a hazaszeretet zászlóját. Még negyven éves sem volt *jeles munkatársunk*. Halálát ez a jelentés közölte velünk:

Mélyen megilletődött szívvel tudatjuk, hogy *Várkonyi* Endre főgymn. r. tanárunk f. évi okt. 31-én d. u. 4 órakor rövid, kínos szenvedés után jobb létre szenderült. Elmondhatjuk kevés változtatással a nagy költő szavaival:

Multi ille bonis flebilis occidit,
Nulli flebilior, quam nobis.

A boldogult hült hamvai f. hó 2-án a háznál tartott rövid ima után a fognak a helybeli ref. temetőben örök nyugalomra helyeztetni. Legyen emléke áldott, pihenése csendes! Sepsi-Szentgyörgy, 1894. nov. 1-én.

A Székely Mikó-kollegium
tanuló ifjúsága.

Nyugodjék derék munkatársunk békével!

HALÁLOZÁSOK.

Honvédegyleteket, munkatársainkat és lapunk barátait kérjük sziveskedjenek a halálozásokról egy-egy rövid tudósítást írni s a gyászjelentést az ereklye-muzeum számára esetről-esetre bebeküldeni.

Bonczhidai id. Kassay Imre férfi szabó, volt 1848—49. évi honvéd vadász szabadságharcos, a marosvásárhelyi szabó ipartársulat alelnöke és a szegény tanulókat segélyező egyesületnek több éven át bizottmányi tagja és gazdája f. okt. hó 11-én délután 1/25 órakor, munkás életének 64-ik-, boldog házasságának 35-ik évében, hosszas szenvedés után elhunyt Marosvásárhelyt. Az elhunytat kiterjedt rokonság gyászolja. Halála hírére beküldte Imre S.

Helle Ferencz, érsekújvári ügyvéd 75 éves korában nov. 1-én hirtelen elhunyt. A boldogult a forradalomban mint honvédhuszár-százados vett részt s a szabadságharcz lezajlása után Törökországba menekült, innen visszatérve, mint ügyvéd Érsekújvárhoz telepedett le, városi- és takarékpénztári ügyész és megyebizottsági tag volt. Hirtelen halálát szélhűdés okozta. Temetése nagy részvét mellett ment végbe.

Sepsiszentgyörgyi Heinze László volt 1848—49. honv. huszár hadnagy a 11-ik székely huszár ezrednél, a kinek ily minőségét a Rikánbeli honvédegylet kizdivásárhelyi bizottsága névszerint Szász Dani tbkari őrn. Székely Mihály százados és idősb. Horváth Ignác honv. alezredes, Kézdi-Vásárhelyt 1868 ápr. 14-én H. 17. sz. a. igazolta és a ki az utóbbi időben mintegy 25 év óta a bécsi 7. Stroschneider et comp. gyáros cégnek erdélyrészi képviselője és a kolozsvári keresk. körök általánosan kedvelt, szeretett egyénisége volt, mint szomoruan értesülünk, hosszas szenvedés után okt. hó. 8-án Bécsben elhunyt és ugyanott el is temettetett. Maga után özvegyet és egy leányt hagyott hátra. A czég ügybuzgó tagjáról egy meglehangú gyászjelentést adott ki. Temetése nagy részvét mellett folyt le. Egy kolozsvári barátja magyar nemzeti színű széles szalaggal ellátott koszorút helyezett ravatalára. A koszorú felirata kifejezésre juttatta az elhunyt szabadságharczbeli honvédtiszt voltát. A mi az elhunyt bécsi ismerősei előtt megilletődést és tiszteletet keltett, mert az előtt sejtelmük sem volt arról, hogy az elhunyt bajnoka volt a szabadságharcznak. Nyugodjék békével.

Jákó Lajos halála Derecskén. A boldogult — mint a nagyváradi „Sz—g” írja — a szabadságharcz kitörésekor, nemzetőr volt Erdélyben s később mint rendes huszár az I. hadtestnél Klapka alatt szolgált és századosi rangra emelkedett. A legnevezetesebb ütközetekben Kápolna, Tápió Bicske, Isaszegh, Vác, Nagy-Sarlónál vitézül küzdött; részt vett Komárom fölmentésénél, Budavár bevételénél s utóbb Komárom őrségénél volt s annak átadása után a többiekkel szabadon mehetett. Két derék fia maradt: Jákó Gyula derecskei járásbíró és István homoroghi jegyző. Az elhunyt 48-as huszárkapitány az életben derék tősgyökeres magyar ember volt és most sokan siratták meg, akik életében szerették.

Schmidt Károly, 1848—49-ki honvédszázados, nov. 10-én elhunyt Sátoralja-Ujhelyen 72 éves korában. A boldogultnak, — mint a „P. H.” írja, — viharos multja volt. Katonai kiképeztetését a bécsi gránátos ezredben nyerte. Midőn kitört a szabadságharcz, ennek hírére otthagya ezredét, késedelmezés nélkül a haza védelmére sietett és mint kadet a honvédek közé állott. Oly vitézül harczolt, hogy többször kitüntették és századosi rangot nyert. A szabadságharcz lezajlása után Olmützbe

vitték fogságra, a honnan csak 1860-ban az általános kegyelemadásakor szabadult ki. Visszatérve hazájába, a gálszécsi járásban, mint szolgabírói esküdt működött. 1867-ben a honvédség szervezésekor ennek kötelékébe lépve, visszakapta századosi rangját és mint ilyen a honvédség kiképeztetése körül nagy érdemeket szerzett, végre gyöngélkedése következtében jól megérdemelt nyugalomba vonult. Az elhunyt atyja volt Schmidt Lajosnak, Sátoralja-Ujhely köztisztviselőben álló rendőr tanácsosának.

Svastics Imre földbirtokos és 48-ban a 46-ik honvédszázalaj parancsnokának hült tetemeit a somogyegyei szent-gáloskéri családi sirboltba e hó 2-án kísérték nagy részvét mellett örök nyugalomra. A boldogult a somogyegyei 1848—49-iki honvédegyesületnek az elnöke volt, melynek nevében Nyulassy Pál alelnök tartott szép beszédet a koporsó fölött és diszes koszorút helyezett arra.

Zmeskői Mihály Árva megye kir. tanfelügyelője — mint Alsó Kubinból írják — e hó 9-én rövid szenvedés után jobblétre szenderült. Az istenben boldogult nagy érdemeket szerzett magának Árva megye közművelődésének előmozdításában. A szabadságharczban mint huszár-százados vett részt és több csatában kitüntette magát.

KÜLÖNFÉLEK.

Az 1848—49-ben hősiességgel küzdő és elhunyt vitéz katonákról kegyelettel emlékezett meg Kolozsvár lakossága halottak napján. Beszédeket tartottak és gyászadalokat énekelték sirjaik fölött a temetőben.

A vitéz porladozó katonák sirjait még sok helyen keresték fel e napon. Budapesten első sorban a Kossuth Lajosét borították koszorúkkal el, felkeresték ugyanott a Klapkát, Irányi Dánielét stb.

Temesváron honvédemlék-szobrokat lepleztek le szintén halottak napján.

Szolnok-Doboka megyei honvédek gyűlése Deésen. Solnok-Dobokavármegyei 1848—49-es honvédegylet f. hó 7-én tartotta megalakulásától fogva első közgyűlést a vármegyeház tanácskozó termében. Igen tekintélyes számban jelentek meg a hajdan ellenséget verő köztiszt honvédek, a magasabb rangúak közül kevesen voltak jelen. Az időtől megviselt bajtársakat Boér János elnök üdvözli katonásan az idő s a korhoz mérten s a tárgysorozat rendjén a titkár Kádár József tanár történetíró teszi meg terjedelmes, kimerítő jelentését a megyei honvédegyletnek nemcsak egyévi működéséről, hanem annak 1861-től végelgyengüléseig való történetére is kiterjeszkedett, részletesebben pedig az új egyesület egy évi működését ismertette, melyből megtudjuk, hogy a volt egylettől egy néhány igazoló lapon s peccsnyomón kívül semmit nem örökölt. Tartott választmányi gyűlést, összeíratta a még életben levő honvédeket, ki nyomatta az alapszabályokat s azokat szétküldötte. Budavár bevételének emlékére vert érmekeket rendelt s kiosztotta. Deés városát felszólította a honvédemlék bekerítésére. Budapesti gyűlésen az egyletet Székely József mérnök volt tüzér főhadnagy képviselte. Tartott két ünnepélyt halottak napján és márczius 15-én áldozott a szabadság istenének s a kegyeletnek. Demeter Béla tiszt. tag a szabadságharczban elveszett honvédek sirjának kivilágításához a szükséges anyagokat hazafias készséggel ingyen adta, azon kijelentéssel, hogy ezután is a legnagyobb szíveséggel áldoz e célra. Legyen köszönet érte. Beérkezett ügydarabok száma 480, melyből 55 drb az egylet megalakulása előtt való időből jött át Dr. Torma Miklós alispán útján. Kilencz igazoló gyűlésben

64. jkvi szám alatt 146 honvédet igazolt s ezek igazolványait a központnál megerősítette. A honvéd igazolóbizottság elnöke Somogyi Elek beteg lévén. Székely József helyesítette. Összeíratta a még életben levő honvédek, s ezek száma: 518. Ezután megemlékezett Keresztes Nándor titkárról s működéséről Elhunyt Adi József, ki Törökországban is bujdokolt, Darabont István nyugdíjas. Sovány pénztárából a két utóbbinak temetési költségét fedezte. Ez egyet egy évi munkásságának köszönhető, hogy 102 honvédnek szerzett 3 frttól 23 frtig terjedő havonként felveendő kegydíjat s ennyi koldusbotra jutott honvédet mentett meg az éhhaláltól. Ezt megelőző időből csak 8-an részesültek kegydíjban. Ezeket tudtuk meg az évi jelentésből, a titkárnak köszönetet szavaztak érte. A tárgysorozat rendjén Bárány Lukács pénztárnoki állásáról lemondván betegsége miatt, kinek eddigi működéséért köszönetét nyilvánítja s a számadásokat rendben találva, felmenté s helyette pénztárnokká Scheirich Jánost választotta meg, kinek a gyűlés színe előtt 12 ft készpénz s egy pénztárkönyv 167 korona 10 fillér betéttel adtak át. Az elbetegesedett alelnök helyett Marillai Károlyt választotta meg a gyűlés alelnökké. A mint e vázlatos ismertetésből is láthatni, az egyet egy év alatt derekas munkát fejtett ki s elismerésünk legyen köszönet az elnök s a buzgó titkárnak e helyen kifejezve.

A főváros és a Kossuth-kultusz. A főváros tanácsa a napokban egy 1848—49-ből való, hirdetésmenyekből, proklamációkból s egyéb a Kossuth Lajos nevével kapcsolatos nyomtatványokból összeállított érdekes albumot vásárolt meg. A tanács a gyűjteményt Kossuth-album címmel a főváros levéltárában helyezteti el.

Kossuth fogsága Kossuth fogsága és Pest vármegye rendei címmel érdekes történeti tanulmányt állított össze Székely József Pest vármegye főlevéltárosa, a megye levéltárában őrzött adatok nyomán. A tanulmány Pest vármegye rendjeinek küzdelmeit tárgyalja a központi hatalom ellen a közszabadság, a nyilvánossági jog, a személyes bátorság érdekében, melyet a központi államhatalom kedvelői Kossuth Lajos elleni erőszakoskodások, végre elfogatása által oly durván megsértettek. A történelmi előzmények rövid elsorolása után közli a Kossuth elfogatása ügyében tartott vármegyei közgyűlésekről felvett jegyzőkönyveket, a felséghez intézett feliratokat és több becses okmányt, mely részint közvetlen erre az ügyre vonatkozik, avagy azt érinti. A könyvhöz fűggelék gyanánt Kossuth Lajos egy sajtókezű beadványának másolata van mellékelve. Az Aethenaeum kiadásában megjelent munka ára 1 korona.

Komáromi fegyver letétel. Figyelmükbe ajánljuk a bajtársaknak Krudy Gyula multi felhívását Komárom várának átadásáról. Tudvalevőleg az átadást követte az aradi és budapesti új épületbeli szomorú dráma. Ezekre nézve Krudy Gyula még ezt írja: A feladás első és elengedhetlen feltételül első ízben megállapított országos általános amnestia, ha megmarad, az esetben e hazában kivégzéseknek történni nem lett volna szabad, de ez elejtetvén az utolsó hadi tanácsban, bekövetkeztek a mérsárlások. A nyilvánosság előtt eddigelő még mely titkot képez, a mit én kérelhelhetlenül felderíteni óhajtok: a bajtársak közül kik bár a várban voltak, nem mindegyik bir tudomással azon fontos okról, mely mint okozat szülte az általános amnestia elejtését. Én hozzá fogtam e nevezetes történelmi vár feladásának leírásához, de némely apróbb lánczszem emlékeimből kimosódott, ép ezért intéztem a nyilt levelet, hogy kik a falak között

történekről tudomással bírnak, jelentkezzenek, hogy velök együtt megszerkeszthessük a hiteles művet.

A gr. Batthyány vértanu huszárja. Pétervárról, az orosz fővárosból számos okirattal terhelt levél érkezett, melynek írója Schüssler Péter verseczi származású hazánkfia, a ki a vértanu Batthyány Lajos gróf huszárja volt, és a szabadságharc után külföldre emigrált. A levélből kitünik az is, hogy Schüssler Klapka tábornok unokaöccse volt. 1847-ben Batthyány Lajos gróf Schüsslert Batthyány Kázmér gróf házába juttatta, az akkor még nagyon fiatal Batthyány Ödön gróf mellé komornyikul, és 1849-ben, mikor a Batthyány-család a világ minden tája felé szétszóródott, Schüssler is külföldre került, s többnyire Lengyel- és Oroszországban élt. Volt, mint egy mellékelt bizonyítvány tanusítja, Sariehu Ádám hercegnél is komornyik. Szorgalmával annyira vitte, hogy később Oroszországban nagyobb vendéglőt és hotelt bérelt Legutóbb Vlnában a Continent hotel bérlője volt, de tűz és lopás folytán tönkre ment. Schüssler jelenleg 70 éves, s noha még erős, egészséges, nem hiszi, hogy Oroszországban még egyszer talpra állhasson. Egyedüli vágya, hogy haza jöhessen Magyarországra, és valamely budapesti hotelbe juthasson portásnak vagy hotel-ügynöknek, a mire kvalifikálva van foglalkozásánál fogva és mert beszél magyarul, németül, francziául, lengyelül és oroszul. Állításait okiratokkal igazolja; ezek közt van Batthyány Lajos özvegyének 1876-ban kelt bizonyítványa, mely szerint Schüssler valóban férje szolgálatában volt három évig, mint huszár s ez idő alatt kellő szorgalmat és jó magaviseletet tanusított.

Baró Riedesel és Sebő alezredes párbaja egykoru képen. A „Történelmi Lapok“ 1892-évfolyamának 181 lapján Végh Bertalan ezredestől az 1893. évfolyamán 98. lapján pedig Karsa Ferencz tollából le van írva a fentebbiek párbaja. Ennek most egykorú képe is megkeült s erről a következőket olvassuk a „Magyar Hirlap“-ban:

„Párbaj 1849-ben. A budapesti ereklye-múzeum igen érdekes képet kapott minapában Mispát Ákos 48-as veressapkás őrmestertől. A régi, ellomályosodott olajfestmény egy érdekes és kevesek előtt ismert párbajepizódot örökít meg a szabadságharc idejéből. 1849 április havában, néhány nappal a tápió-bicskei csata előtt, két ellonséges lovassapat találkozott össze a megáradt Tápió folyó partjain. A magyar huszárcsapat élén Sebő őrnagy lovagolt, míg a német lovasságot Riedel ezredes ve ényelte. A két vezér, kik a harc előtt jóbarátok voltak és együtt szolgáltak Debreczenben, katonásan üdvözölték egymást, s aztán Riedesel kihívta Sebőt párbajra, mit az el is fogadott. A két ellonséges csapatot felállították a folyó két partján és a két vezér összeapott. A párbaj, mely láthatóan történt, Riedesel halálával és a magyar huszár-őrnagy súlyos megsebesülésével végződött. A kép azt a pillanatot ábrázolja, mikor Sebő a halálos csapást méri ellenfelére.

Magyar ember regénye. Takács Ferencz székesfehérvári gazda még a 48—49-iki szabadságharc után vándorolt ki Amerikába. Onnan pár év mulva hazajött, itthon egy időre mint volt honvédet elcsukták, de kiszabadulván, ismét Amerikába hajózott. Ott meg is nősült, de feleségével nem jól élén, fiával Montana államba költözött. Az anya azonban a fiut ellopta az apától és San-Franciskóba költözött, ott újra férjhez ment, majd nemsokára meghalt. A fiuból levélhordó lett és csendesen éldegélt, míg egyszer atyja, a ki addig hasztalanul kereste, reá akadt ellopott gyermekére. Nagy lett természetesen az öreg Takács öröme. Meg is hívta honfitársait magyaros lakomára, melyet nagyon vig kedélylyel tartottak meg. Az öreg Takács még most is erős, erőteljes ember és így valószínűleg még soká fog megtalált fiának örvendhetni.

Kiadásra váró közlemények.

A „Történelmi Lapok“ szerkesztősége előtt kiadásra várnak a következő bajtársak szabadságharczi élményei, életrajzai, arcképei, lejegyzett kisebb-nagyobb történelmi események stb.

Arvay Lajos őrmester. Balázs József őrmester. Balogh János százados. Barla Domokos hadnagy. Bartha János tizedes. Bathó János tizedes. Bágyi Endre altiszt. Bálint József hadnagy. Bárány Lukács őrmester. Benedikty József százados. Benkő Audrás főhadnagy. Biró Ferencz. Hideghéti Bittera Béla főhadnagy. Borcsa Mihály tizedes. Csáky György százados. Császár Péter alhadnagy. Debreczeni István főhadnagy. Dobay József ezredes, nyug. altábornagy. Dr. Eder József hadnagy. Ferenczy György százados. Földes Gyula hadnagy. Gál Ignác százados. Gergely Károly őrnagy. Gorove István hadnagy. Nádudvary Győry Albert tüzemester. Hoffmann Adolf hadnagy. Kovachich Horváth Ignác alezredes. Kőszegi és Illenczfalvi Horváth József, Rákóczi szabad-csapat. Ilyés Ignác százados. Imecsfalvi Imecs Domokos százados. Kaál Lajos hadnagy. Kanyurszky József őrmester. Keczei Sándor főhadnagy. Kinizsy István százados. Kiss Antal ezredes. P. Kiss Ferencz őrmester. Kolozsvári Albert hadnagy. Koré Ferencz közhuszár. Galsai Kovách Ernő őrnagy. Kölönte Antal főhadnagy. Krämer Samú főhadnagy. Lenkei István százados. Szarvadi Nagy Károly százados. Németh József tüzemester. Id. Nuricsán József főhadnagy. Nyilas Miksa hadnagy-jelölt. Olajos János tizedes. Orbay Dénes főhadnagy. Dr. Ottrobán Nándor tisz. Papp Márton százados. Baracska Pálfi Károly főhadnagy. Razgha József százados. Rác János tisz. Rákosi István tüzemester. Rittinger József tizedes. Saághy Lipót hadnagy. Scherer Lajos hadnagy. Somogyi Elek főhadnagy. Szabó Lajos őrnagy. Szabó Lajos tizedes. Szabó Mihály alvadász. Szabó Pál hadnagy. Szabó Sámuel főhadnagy. Szalay Elek tizedes. Szárics Bertalan őrmester. Szász Dániel tizedes. M. Szász Károly orvossegéd. Szekfű György hadnagy. Szentgyörgyi József százados. Székely István közhuszár. Székely József százados. Székely Lajos tüzér. Szenássy Miklós őrmester. Szigethy Miklós ezredes. Szigethy Csehi Sándor főhadnagy. Takaró Ferencz tizedes. Thoroczka Sándor főhadnagy. Thuolt István százados. Toldi Miklós őrmester. Tolvaly Ferencz hadnagy. Tordai Sándor tizedes. Tóth János százados. Utasi József közhuszár. Vajasdi Lajos közhonvéd. Vály Gábor hadnagy. Várady Lajos hadnagy. Velics Károly százados. Zathureczky Tamás hadnagy. Zavicsa István őrzetető. Zsarkó József tüzemester. — Lakatos Péter őrmester. Gróf Lázár Albert őrnagy. Lázár György főhadnagy. Lázár János tizedes. Lázár Mihály százados. Lipovszky Andor hadnagy. Lőfi Áron főhadnagy. Mamicza János tizedes. Felsőszilvási Marillay Károly közhuszár. Májay István szakaszvezető. Márk János szakaszvezető. Máté Ferencz tizedes. Ménasági János őrmester. Mihálcz Elek közhuszár. Mocsonoky József hadnagy. Nagy Pál főhadnagy. Kőbölküti és Nemestóthi Szabó György kormánybiztos. Szuházy Ferencz főhadnagy. Gál Sándor ezredes. Zilahi Gergely Mihály főhadnagy. Mándy Gyula hadnagy. Mezey Mihály őrnagy. Berseny Antal hadnagy. Hollós (Schvartzkopf) Alajos főhadnagy. Királyfy Spányi Antal főhadnagy. Varady Lipót százados. Jeszenszky István főhadnagy. Ihász Dániel ezredes. Krämer József főhadnagy. Krivácsy József ezredes. Mátyus Izidor főhadnagy. Hajnal József százados. Gergely Lajos százados. Kovásznai Bogdán Elek főhadnagy. Frodl Mihály tizedes. Genzen Richárd alezredes, később tábornok a Malgás kormány szolgálatában, Madagaskárban. stb. stb.

A hosszabb, rövidebb, kiadásra várakozó közlemények címének sorozatát lapunk jövő számában összeírjuk s pótlólag kinyomtatjuk. Előbb azonban a mit lehet, beosztani igyekszünk a f. é. kiadásra.

Továbbá az Olaszországban alakult magyar legió következő tagjainak arcképeit:

Az Olaszországban alakult magyar legió tisztjeinek arcképeiből 109 drb. őriztetik a kolozsvári orsz. ereklye muzeumban. E képek nagy értékűek azért, mert egy-két kivétellel, valamennyi olaszországi fénykép s 1860—67. évek vannak rajta. Mindenik kép visitkártya nagyságú, Bologna, Ancona, Nápoly, Flórencz, Livornó és Velenzében lettek fényképezve. Jeszenszky István Brassóban élő alezredes, az ottani honvédegylet hazafias és tevékeny elnöke küldött 57 drbot, mint azt a „Történelmi Lapok“ 1893. évfolyam 9. számának borítékán ismertettük. Gyergyói Sipos Károly 45 darabot hozott a Székelyföldről. Azonkívül adományozott Pillich Ferencz is. A képek mind tiszta jó állapotban vannak. A csoportból 11 képen nincs feljegyezve a tulajdonos neve, a többi-ken rajta van s a rajtuk levő nevek és egyéb feliratok a következők: 1. Álgya Sándor főhadnagy; hátirata: „Együtt élt életünk emlékéül, 1867.“ Fényképezte Anriot Bolognában. 2. Almásy János főhadnagy. Fényk. Veress E. Kolozsváron. 3. Almásy Sándor, gyalogsági főhadnagy. Missuray Agoston ajándéka. Fényk. Alphonse, Nápolyban. 4. Antalfy százados. Fényképeztetett Bolognában 1866-ban. 5. Babos. Hátirata: „Szócs barátomnak emlékül Bologna 12/26. 1866.“ Fényk. Cassanova, Bolognában. 6. Baross 1848—49-es tizedes a magyar legiónál. Fényk. Várady et Comp. Torinóban. 7. Bartalis József „az ola sz legióból százados. K.-Szentléleki.“ 8. Braun Károly „Szóts Karli barátomnak emlékül, Bologna, 1867. jan. 8-án“ Fényk. Anriot, Bolognában. 9. Buda őrnagy, a dunafejedelemtségbe kiküldött emissárius, 1861. Fényk. Várady Torinóban. 10. Croián a közös hadseregből. „Jeszenszky István barátjának emlékül.“ Fényk. Javelli Cuneoban. 11. Cieszkowszky leg. „Szócs Károlyank, 7/1. 67. Bologna.“ Fényk. Sorgató Bolognában. 12. Czoian és Pantoschek hadnagyok, mindkettő a cs. k. hadseregből. Fénykép. Javelli Cuneoban. 13. Daridai János 184⁸/₉ főhadnagy a 11-ik honv. zászlóaljnál; az olaszországi magyar legióban szolgált 1863-ban. Az első honvéd Erdélyben. 14. Deák Kristóf. „Emlékül ajánlja arcképét hú bajtársának Jeszenszky Istvánnak. Cuneo 1863. aug. 9-ikén.“ Fényk. Javelli Cuneoban. 15. Egressy Ákos, a nagy Egressy Gábor fia. Fényk. Cuneoban, 1848—9-es kép. 16. Farkas György. „T. Cz. Szóts Károly hadnagy urnak. Bologna, jan 21-én 1867.“ Fényk. Sorgató Bolognában. 17. Földváry Károly, 1848—9-es szent-tamási hős, 1863-ban a Legio parancsnoka.“ Fényk. Javelli Cuneoban. 18. Trguly Ferencz. „Emlékül Jeszenszky István barátomnak“ Fényk. Cuneoban. 19. Frigyesy Gusztáv alezredes Galibardista. „Jeszenszky alszázados hontársamnak.“ Fényk. Cuneoban. 20. Girczy. „A magyar segélysereg Olaszországban. Emlékül Szóts Károly hadnagy urnak.“ Fényk. Bolognában 1867-ben. Grandpierre hadnagy. „Szóts Károly barátomnak emlékül 1867.“ Fényk. Bolognában Anriot. 22. Grafberger tüzemester a magyar legióban, 15 éves. Apja a magyar legióban főhadnagy volt. 23. Lovag Gräff Ede lovassági tábornok. A m. m. kir. honv. főparancsnokság adlátussa. 1871. febr. 23. Fényk. Kolozsváron Veress Ferencz. 24. Halászy huszárszázados. „Szóts K. barátomnak emlékül.“ Fényk. Bolognában. 25. Harmath tizedes. Fényk. Torinóban. 25. Heilmann Augustus s. ezredorvos a magyar legiónál; török szolgálatban törzsorvos. 26. Heilmann ezredorvosné, sz. Slatvitz Anna, 1849-ben követte férjét Törökországba. Fényk. Florencz-

ben Bernoud. 27. Horváth Péter tüzér törzsmester. Missuray Ágoston ajándéka. Fényk. Nápolyban. 28. Hran-gay János főhadnagy a csikósoknál. Fényk. Genovában. 29. Ihász Dániel ezredes, a magyar legió parancsnoka 1862. évben. Kossuthnak legjobb barátja. Fényk. Nápolyban. 30. Jeszenszky István főhadnagy, később alezredes. „Biri hugomnak emlékül” $\frac{13}{3}$. 1863. Fényk. Cuneo-ban. 31. Kapus. „Szóts barátomnak emlékül, Bo-logna 1866.” Fényk. Bolognában. 32. Karácsonyi Pál, Jeszenszky bajtársamnak barátilag 863. Fényk. Cuneo-ban. 33. Kassay László, 1866-ban fényk. Bolognában. 34. Kádár főhadnagy. „Szócs K. barátomnak emlékül.” Fényk. Bolognában 1867-ben. 35. Kápolnay százados. „Szóts hadnagy urnak emlékül” Fényk. Bolognában. 36. Kápolnay százados a magy. legiónál, ezredes a m. kir. hadsereg-nél. „Jeszenszky főhadnagy urnak barátilag 1862.” Fényk. Cuneoban. 37. Keletneki nejével együtt. „Szócs K. tisztelt és szeretett barátomnak.” Fényk. Bolognában. 38. Kenderőy Gusztó. Fényk. Bolognában. 39. Kertész János, „Szócs K. barátomnak emlékül.” Fényk. Bologná-ban 1867-ben. 40. Klapka György tábornok, 1863 évből. 41. Koromzay. Fényk. Bolognában 1867-ben. 42. Kovácsi vadászhadnagy a magyar legióban. Fényk. 1862-ben. 43. Köves János. „Szóts Károly. Barátságom örök emlé-keül.” Fényk. Pesten Borsos és Doktornál. 44. Lauridon G. „In segno di stima.” Fényk. Bolognában. 45. Lazányi Endre főhadnagy. „Emlékül Jeszenszky főhadnagynak barátilag. Fényk. Cuneoban. 46. Lengyel Ádám százados. Fábry Ilona adománya. Fényk. Kolozsváron Veress F. 47. Leppesz. „Szócs K. barátomnak.” Fényk. Bologná-ban. 48. Zeyk 48—49. huszár százados. „Jeszenszky István bajtársa. 49. Makra (egy barátjával) „Jeszenszky J. barátomnak emlékül.” Fényk. Cuneoban. 50. Mészá-ros Béla huszár hadnagy és segédtsízt. „Szócs K. bará-tomnak emlékül.” Fényk. Bolognában. 51. Mihálovits főhadnagy a cs. kir. hadseregből ment a Garibaldi had-sereghez és a m. Legióhoz. Fényk. Cuneoban. 52. Mihá-lovits százados. Fényk. Cuneoban. 53. Mildetieut, a cs. kir. hadseregtől jött. 54. Missuray Ágoston legionarius, Itáliában. 25. Mondola „Őszinte barátságom zálogául.” Fényk. Nápolyban 1861-ben. 56. Mongoldt János had-nagy. „Drezdai ügyes szász gyerek, harczott a Krimben.” Fényk. Nápolyban. 57. Monostory Károly huszár hadnagy. „Szóts K. czimborámnak 1866. jan. 1.” 58. Münszter Ede, jelenleg kolozsvári lakos, tizedes a m. legióban. Saját adománya. Fényk. Nápolyban. 59. Nagy százados 1848—49-ben. Fényk. Nápolyban. 60. Nagy István „Szócs Károly barátomnak emlékül 1867.” Fényk. Bolognában. 61. Nyuly Mihály huszár hadnagy. Missuray Ágoston ajándéka. 63. Sajó György. „Nyuly Mihály bajtársam-nak.” Fényk. Nápolyban. 64. A magyar honvédek por-osz-sziléziai sírkertje 1866. 65. Ottó Endre. A cs. kir. hadseregből jött „Jeszenszky főhadnagy barátom-nak.” Fényk. Cuneoban. 66. Papp János százados, had-bíró. „Jeszenszky J. barátomnak.” Fényk. Anconában Ciabónál 1863-ban. 67. Pánn hadnagy a cs. kir. had-seregből jött. Fényk. Cuneoban. 68. Podlipsky Henrik. Fényk. Bolognában. 69. Popini hadnagy. „Jeszenszky ba-rátomnak emlékül.” Fényk. Cuneoban 1863-ban. 70. Poschl hadnagy, a cs. k. hadseregtől jött. Fényk. Cuneo-ban. 71. Raksonyi Dienes huszártiszt. Missuray Ág. aján-déka. 72. Reinfeld Dienes vadász-őrnagy. Fényk. Nápoly-ban. 73. Róbert Nandruska, lengyel származású, a közös hadseregből jött százados. Fényk. Cuneoban. 74. Alapi Salamon Ádám százados. Fényk. Cuneoban. 75. Sándor János tizedes a magy. legiónál 1862-ben. Fényk. Torinó-ban. 76. Sárpi Antal huszárszázados. Missuray Ág. aján-

déka. Fényk. Nápolyban. 77. Semsey Dénes honv. fő-hadnagy. Fényk. Torinóban. 78. Sombory „Szócs K. barátomnak.” Fényk. Bolognában 1867-ben. 79. Szabó Gusztáv hadnagy a magy. legióban 1862-ben. Fényk. 80. Szabó Károly. Mint tanuló jött a magy. legióhoz. Aspromontenál Garibáldihoz ment át. „Jeszenszky főhad-nagynak emlékül.” Fényk. Torinóban 1862-ben. 81. Szentmiklósy őrmester a m. legióban. Fényk. Torinóban. 82. Szepesi Kálmán, a cs. k. hadseregből ment a magy. legióhoz. Fényk. Cuneoban. 83. Sz. . . . M. . . . , Fábry I. adománya. Fényk. Kolozsváron Veress F. 84. Czirner Szirmay István orvos. Szül. és elhalt N.-Enyeden. 85. Szodtfiredt Nándor Guyon tbnk. vezérkari tisztje Bra-nyiczkonál. „Jeszenszky J. a cuneoi tisztí század tagja s érdemdus őszinte barátomnak emlékül. Turin 1864. jun. 8-án.” Fényk. Cuneoban. 86. Sajó György. „Szócs hadn. urnak együtt léte emlékére.” Fényk. Bolognában 1867-ben. 87. Szócs huszár százados, a magy. legió se-gédtsíztje 1860—64. Fényk. Anconában. 88. Szócs Ká-roly hadnagy az olasz legióból. Kézdí-Vásárhelyi. Fényk. Bolognában. 89. Szücs őrnagy. „Szócs Károly hadnagy urnak emlékül.” Fényk. Bolognában. 90. Tassy százados az olaszor-zági magy. legióban. Fényk. Nápolyban. 91. Tittel Károly. „Baráti emlékül.” Fényk. Bolognában 1867-ben. 92. Tolnay Giovanni. „Memoria in Amicicia nocera 1862.” Ezt úgy vedd mint lopott jószágot Emi-liától, mivel én tőlem is már sokat el loptak. Ennél-fogva három személyre fogsz emlékezni! . . .” 93. T. L. Fénykép Kolozsváron Veress F.-nél 1864-ben. 94. Trumauer Gusztáv huszár hadnagy. Fényk. Cuneoban. 95. Tüköry Lajos, legiói ezredes Garibáldy mellett. Missuray Ág. ajándéka. 96. Varjassy főhadnagy. „1870. Buorbeski segéde a francia háboruban. 1862-ben jött a magy. legióhoz. Fényk. Cuneoban.” 97. Vavrek. „Jeszenszky honv. főhadnagy urnak, baráti emlékül 1862.” Fényk. Nápolyban. 97. Várossy főhadnagy. Fényk. Bolognában. 99. Verdösy őrnagy. „Jeszenszky barátomnak emlékül.” Fényk. Cuneoban 1863-ban. 100. Viberál Antal huszár főhadnagy. Missuray Ág. ajándéka. 101. Zakoray Ede garibaldista. „Jeszenszky Pista barátomnak a legőszintébb barátság zálogául. Cuneó 1863. $\frac{8}{9}$.”

A fényképekhez mindazok, a kik a képek tulajdonosait ismerték, sziveskedjenek az ereklye-museum számára életrajzi adatokat küldeni. Ez adatokkal különösen az önv. harc és legióbeli működés részleteire kérjük a figyelmet kiterjeszteni. A képeket a hozzájuk beérkező életrajzi adatok kíséretében annak idején rendre bemutatjuk a „Történelmi Lapok”-ban. A legióbeli ismeretlen képet külön fogjuk bemutatni, hogy az egykoru bajtársak kiletükről felvilágosítást adhassanak.

E közlemény multkori megjelenése után a m. le-gió fentebbi arczképcsarnokához még 27 kép volt sze-ves küldeni *Benedikty József*, vajdahunyadi birtokos ur egy okmány és egy visszaemlékezés kíséretében. E ké-pek szintén Olaszországban vannak fényképezve. Adomá-nyozó őrnagy urnak ajánlották a bajtársak a képet hát-lapján fevő jegyzet szerint.

A képen levők a következők: 1. Scheiter őrnagy, 2. Duka és Gyra századosok, 3. Koromzai százados, 4. A. Mogyoródy, 5. Földváry Károly, 6. Rényi kapitány, 7. Gelich, 8. Pálffy, 9. Fejér L., 10. Halászy Ábrahám, 11. Pap János, 12. Hubner hadnagy, 13. Farkas György őrnagy, 14. Álgya Sándor, 15. Rényi, 16. Euge de Sé-nibus, 17. Sréter ezredes, 18. Papp, 19. Ottó, 20. Roll, 21. Szemánn, 22. Jákh, 23. S. Bavarich, 24. Gr. Teleky Oszkár, 25. Kis alezredes, 26. G. Leoni, 27. Zavazky. Ezek is rendeztetni fognak s beosztatnak a legióba.